

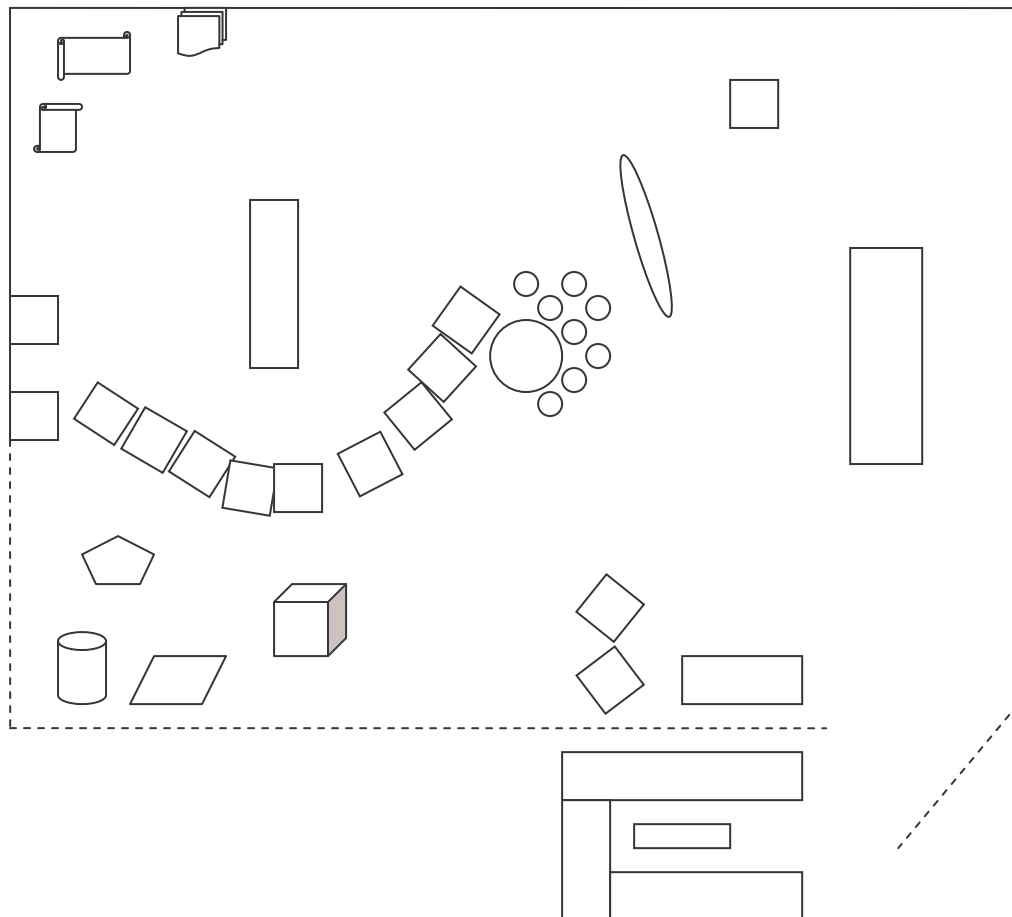
Het ontkiemen van prille innovaties (werkatelier 1, ochtendsessie)

o.l.v. Aart Bontekoning

m.b.v. 6 activiteitenbegeleiders, 1 gong-speler en 9 deelnemers

verslag: Ger Hamers en Yolanda Willems

Plattegrond van de ruimte:

Achter: 1 blinde muur

Rechts: muur met veel ramen (in de loop van de ochtend scheen de zon meer naar binnen)

Links en voor: glaswand (volledig transparant)

In het midden staat een pilaar

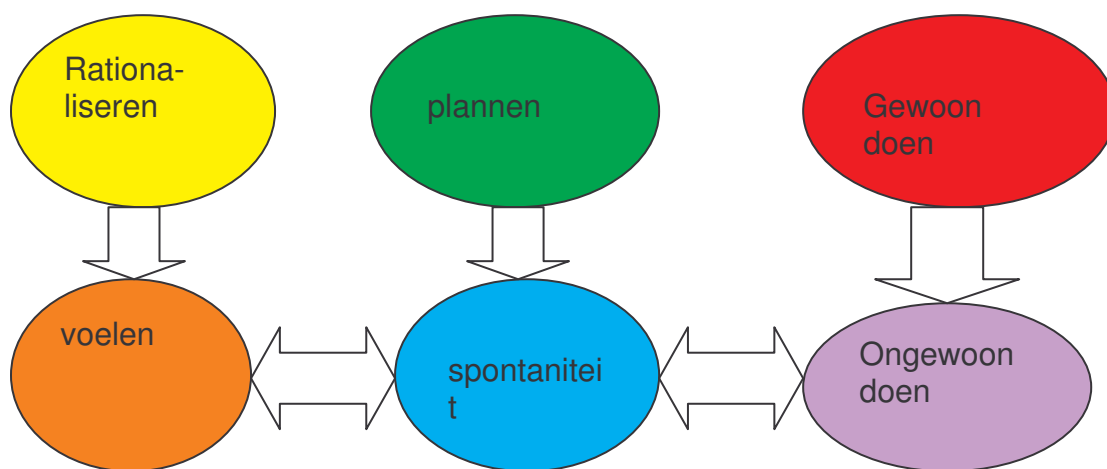
De ruimte is gevuld met allerlei attributen: stoelen in maten en soorten en in verschillende opstellingen, kussens, een grote gong die in een stellage hangt, een brancard, een kubus, stapels tijdschriften en tekenmaterialen. Een beamer. Buiten naast de ingang een bankstel.

Begeleiders en deelnemers lopen door elkaar: wie waarvoor hier is is niet op voorhand duidelijk: de deelnemerslijst bevat 18 namen.

Op voorstel van “iemand” beginnen we met 5 minuten koffie (was dat wat Edu bedoelde?)
Niemand maakt bezwaar.

Tijdens de inleiding zitten de 9 deelnemers in een halve cirkel; begeleiders bevinden zich daar dicht omheen (de meesten ook zittend).

We zijn terechtgekomen in een “Innovatieprocesversneller” die bestaat uit 7 werkstations: de deelnemers zullen deze stations in 7 keer 7 minuten doorlopen. (Bijlage) Met als bedoeling de onderdrukkende werking van dominante stromingen (rationaliseren, plannen, gewóón doen) op te heffen en daardoor het innoverend vermogen op de onderdrukte laag van VOELLEN, SPONTANITEIT en ONGEWOON DOEN naar voren te roepen. Dit moet idealiter resulteren in veranderingen in het gedrag dat de deelnemers na afloop van het Knooppunt: vanaf morgen moeten ze creatieve dingen gaan doen. DIT IS DE KIEM.

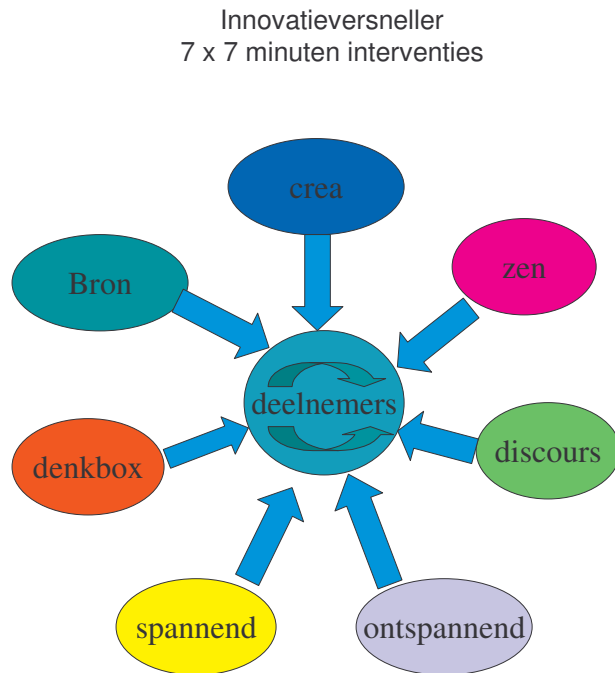
- Deelnemers krijgen het *advies*) om colberts en schoenen uit te doen en stropdassen af. Alle deelnemers volgen de REGIE-aanwijzing.
- De Gong bepaalt begin en einde van de 7 minuten (REGIE)
- Deelnemers wisselen na 7 minuten van station (REGIE). Bedoeling was dat dit onmiddellijk zou gebeuren en in een rondgaand patroon, maar werd niet zo expliciet uitgelegd. Hierdoor ontstond TOEVAL waar deelnemers in een volgende ronde terecht konden, met als gevolg dat naar het einde toe het systeem niet meer werkte. Aart heeft aangegeven hier (al in de middagsessie) veel meer REGIE op te willen.
- Opvallend: tijdens de uitleg zitten alle deelnemers in een min of meer ‘gesloten’ houding.
- Bij ieder station is een vaste (REGIE) begeleider aanwezig.
- Tijdens de interventies op de stations kunnen TOEVALige elementen worden ingebracht.

De voorbereiding op het werken op de stations is gezamenlijk:

- De Gong wordt bespeeld door Cees: door verschil in beweging (slaan, strijken, uitdoven, impuls) ontstaan wisselende geluidseffecten. Over het algemeen aangenaam (het geluid van de afzuiging was storend en werd overstemd), soms spanning opwekkend, een enkele keer weerstand opwekkend (hard).
- Hierna een visualisatie-oefening (na alle talige inleidingen die tot nu toe over de deelnemers waren uitgestort) om tot rust te komen. Het geluid van de afzuiginstallatie in de ruimte stoort nu echt!

- Tenslotte een visualisatie-oefening gericht op het vinden van de energie om te innoveren. Aart Bontekoning REGISSEERT met behulp van talige aanwijzingen: “ga op zoek naar de energie om te innoveren”, “versnel de energie”, “ontmoet de energie”, “vertel de energie wat er gebeurd is”, “rond het gesprek af”.

De deelnemers verspreiden zich op het teken van Aart (REGIE) naar de stations.

De achtereenvolgende stations (REGIE) zijn:

BRON

(opstelling: 2 stoelen tegenover elkaar)

Een tweegesprek waarbij Frits van Luxemburg met de deelnemer nagaat wat innovatie betekent voor persoon, gericht op individuele ervaringen, belangrijke waarden, en vraagt om woorden te geven aan het gevoel dat daarbij hoort.

Een reactie van een van de deelnemers: “het voelt goed en ik ben nieuwsgierig om verder te gaan”

DENKBOX

(opstelling: een 'zit/ligstoel', een kubus, in de hoek die de 2 glaswanden maken)

Er staat een doosje, een denkbox. De vraag aan de deelnemer, wat stel je voor bij een denkbox en wat bij een voelbox. Associaties van de deelnemers bij voelen. Wat voor beeld heb je er bij, wat kan het zijn, nieuwsgierig, angst, spannend. Kleine voorwerpen met verschillende vormen, hoe voelen ze. Maar ook: het doosje is een kader en dat kan benauwend zijn.

Mooie reactie:

“De gevoelsbox is gemakkelijker in te vullen maar je moet er niet over denken”
en ook:

“Ik **denk** dat je er **gevoel** voor moet hebben”

SPANNEND

(opstelling: 2 stoelen in een hoek van 60° t.o.v. elkaar)

Een gesprek met Margreet Xavier, ingaan op de spanning die er in de organisatie kan zijn.

Met name vanuit het perspectief van de middelmanager, de vraag wat je zelf kunt doen aan de spanning die er bestaat tussen bovenlaag van ratio en onderlaag van gevoel.

DISCOURS

(opstelling: bankstel in U-vorm met tafeltje in het midden)

In een twee of driegesprek gaat Cor de Freyter in op vragen zoals: wat verwacht je van een dag als vandaag, wat betekent innovatie.

Ik schuif aan bij een van de gesprekken, het gaat over organisaties en de wijze waarop leidinggevendenden niet alles uit de medewerkers halen wat er in zit. En ik vraag mezelf ondertussen af: moeten leidinggevendenden dan alles uit medewerkers halen? Of gaat het om de vraag hoe je als medewerker zelf het initiatief neemt om je ondernemingszin een plek te geven. Een vraag die voor mij veel te maken heeft met toeval of regie van innovatie.

ONTSPANNEND

(opstelling: matrasje op de grond)

Een lichaamsmassage door een zeer bedreven masseur, niet zelf ondervonden en daar heb ik wel spijt van als ik de reacties van een aantal mensen hoor.

Ik merk dat ik me verbaas over het gemak waarmee mensen zich in deze setting, fysiek, overgeven aan de behandeling. Bewonder dat en vraag me af hoe de vanzelfsprekendheid ook in de dagelijkse gang van zaken, binnen een organisatie mogelijk zou kunnen zijn.

ZEN

(opstelling: stoel of vloer naar keuze)

De geest leegmaken, nergens aan denken. Ik zie mensen rustig zitten, voor zich uit kijken of in zichzelf gekeerd. En ik denk: het lukt mij niet om langer dan een paar tellen nergens aan te denken, toch maar eens mediteren.

CREA

(opstelling: zittend op de vloer, in de hoek van 2 dichte muren, met gezicht naar de muur)

Producten van dit station zijn op foto vastgelegd: 1 deelnemer wilde de eigen productie meenemen; de staf wilde de overige producties voor de middagsessie vasthouden.

Wietske Eveleens nodigt de deelnemers uit een plaatje uit een tijdschrift uit te scheuren dat bij je past, dit op een vel te plakken, te kleuren. Wat past bij je. Ze biedt verschillende materialen aan om mee te werken en nodigt in woorden uit om uitdrukking te geven aan het gevoel dat bij je past.

Een reactie: het maakt open, niet dwingend, het vormt en is leuk.

In de eerste ronde van 7 minuten blijft de houding van de deelnemers op de “talige” stations (bron, denkbox, spannend, discours) ‘gesloten’. Bij “ontspannend” (liggend op de buik), “Zen” (meditatief, open) en “crea” (creatief) is dat anders.

Wat ik opvallend vind is dat de deelnemer bij “crea” met de rug naar de ruimte blijft zitten: dat voelt voor mij onnatuurlijk. Wel is het zo dat alle materialen tegen de muren aan liggen en de begeleider bijna in de hoek zit.

Deze ronde wordt afgerond met een Gong die van zacht geluid naar steeds luider wordt gevoerd

Tijdens de tweede ronde gaat Cees in het rond met schellebellen, en laat overall het hoge, opwekkende geluid klinken.

Bij “discours” vindt een geanimeerd gesprek plaats door de deelnemer die in de vorige ronde bij station “spannend” heeft gezeten.

Het valt mij op dat in zowel de vorige als in deze ronde veel blauwe kleur wordt gebruikt bij “crea”.

Deze ronde is voor mijn gevoel veel sneller voorbij dan de vorige.

In de derde ronde krijg ik de indruk dat het allemaal wat ‘opener’ wordt.

Bij “denkbox” zie ik 3 mensen op een rij naast elkaar zitten die door de glazen wand en de ramen daarachter naar buiten kijken. Ik vind dat wel fascinerend.

Tijdens deze ronde hoor ik de Gong achter mijn rug gaan, maar wanneer ik omkijk staat niemand daarbij in de buurt: hoe kan dat? Verrassend! (Later zie ik dat je de Gong ook kunt bespelen door er van een afstand een balletje tegenaan te gooien.)

Aan het einde van deze ronde valt mij op dat bij “ontspannend” de deelnemer even “wakker gemaakt” wordt (dit gebeurt eigenlijk in iedere ronde, maar ik sta daar verder niet bij stil).

Ook opvallend aan het eind van deze rond dat het gesprek bij “spannend” nog lang door blijft gaan: dat moet nu echt spannend zijn geweest, denk ik.

De vierde en vijfde ronde gebruik ik om foto’s te maken van de stations. Maar van achter een lens kijk ik dus heel anders naar de wereld: ik registreer niet meer wat er gebeurt, maar zoek naar een “verhaal”: een foto moet iets vertellen (REGIE).

Het begint op te vallen dat het vinden van een nieuw station voor enkele deelnemers problemen oplevert: waar plaats is zijn ze al geweest, maar met wat moeite vindt ieder een plaats in de “Innovatieprocesversneller”.

Heb ik deze manier van de Gong luiden niet al eerder gehoord?

In ronde zes valt me op dat de deelnemers die in de vorige ronde bij station “discours” zaten daar nu weer beide zitten (Hadden ze tussen ronde 4 en 5 wel gewisseld?) Ik vind het opvallend dat iedereen zich zo makkelijk schikt naar de situatie (TOEVAL toelaten?): er vindt geen discussie plaats, maar ook geen poging van de deelnemers om in te grijpen in de situatie om het systeem te laten werken zoals bedoeld (is dat accepteren van het TOEVAL?) Het valt me op dat de deelnemer bij “zen” nu weer (net als in de 2^e ronde) op de vloer zit (individuele keuze = REGIE?); andere deelnemers kozen om op de stoel te zitten.

De ruimte wordt steeds warmer doordat de zon meer op de ramen staat.

Bij “crea” wordt nog steeds met het gezicht naar de muur toe gewerkt: ik blijf het met gemengde gevoelens volgen: voor creativiteit moet je toch ruimte hebben? Wel valt op dat in de afgelopen rondes veel minder blauw in de producties is gebruikt.

Bij “bron” zie ik nog steeds een ‘gesloten’ positie bij de deelnemer. Ik en eigenlijk verbaasd, vraag me af of dat de REGIE van de situatie is: stoelen die recht tegenover elkaar staan. Ik heb nu bewust notie van het feit dat de Gong op een andere manier wordt geluid (weet niet precies waardoor dat komt).

Overigens reageert aan het eind van deze ronde bijna niemand op het luiden van de Gong. Bij “denkbox” is het eerst beweging waarneembaar.

In de zevende ronde is bij “spannend” en “Zen” geen deelnemer meer. Bij “crea”, “bron” en “denkbox” zijn 2 in plaats van 1 deelnemer (geen REGIE, maar ook geen TOEVAL...?!). Ik herinner me dat er eerder bij “zen” ook 2 deelnemers tegelijk waren en ook “denkbox” had toch al eerder 2 deelnemers? Dat kan ook niet anders met 7 stations (waarvan slechts 1 met dubbele bezetting) en 9 deelnemers: in de REGIE was rekening gehouden met 8 deelnemers, en de 9de is steeds bij TOEVAL ergens toegevoegd (of was er soms ook van enige REGIE sprake?) Toch wel opvallend hoe “gesmeerd” het loopt bij “ontspannend”, maar daar zit door de situatie dat slechts 1 masseur beschikbaar is natuurlijk heel wat REGIE op. Bij “discours” loopt het ook “gesmeerd”, maar dat lijkt toch meer op TOEVAL te berusten: deelnemers die niet op de overige stations terecht kunnen (die allemaal zijn bestemd voor 1 deelnemer tegelijk = REGIE), gaan naar “discours” (2 deelnemers in iedere ronde).

Aart constateert gedurende deze ronde al dat de REGIE op wie wat doet er nog meer in moet. Nu is het rouleren anders gegaan (TOEVAL) waardoor het systeem (REGIE) niet meer werkte. Nadat hij dat tegen me heeft gezegd denk ik: is dat erg? In ieder geval weet ik niet of er een hypothese zat achter de volgorde, evenmin als ik wist of er een veronderstelling was dat het startpunt een verschil zou kunnen maken voor het open maken van de onderdrukte laag. (Achteraf bleek dat hier voor de eerste keer deze experimentele opstelling was gebruikt.)

Nabespreking met deelnemers: “wat werkt wel en wat werkt niet?” was de vraag aan hen.

- Het gebeurt in het hier-en-nu
- Als je daarna bij “discours” in discussie gaat, dan speelt het geheel een rol
- Door de afwisseling leer je meer je eigen dominante manier van doen kennen.
- Door bezig zijn met je lichaam kun je dichterbij jezelf komen
- Dit concept is heel mooi: het geeft je het idee dat je op reis bent
- Verbinding tussen verleden, heden en toekomst
- Na de massage moeite om het hoofd weer aan te zetten
- Na de massage ga je op een andere manier de gesprekken in
- Na de waanzinnige massage voelde ik mij vrijer
- Er zou nog meer in het actieve, creatieve deel

Uit de evaluatie van het begeleidingsteam (zonder de deelnemers):

Vanmiddag moeten de deelnemers tegen de wijzers van de klok in over de stations draaien (en bij “discours” 2 ronden blijven zitten). Dan zou iedereen aan het eind alle stations gehad moeten hebben. De oplossing voor het aantal deelnemers per ronde wordt gevonden in ook een dubbele bezetting bij “Zen”. [Voor mijn gevoel klopt die redenering niet, maar ik breng dit niet naar voren: bij het uitwerken bedenk ik dat er stations zijn waar 1 deelnemer per keer kan zijn, en dat dat dus betekent dat je 9 ronden nodig zou hebben om ieder elk onderdeel te laten doorlopen.]

Een ander aandachtspunt voor de volgende sessie is om te stoppen op het moment dat de Gong gaat: ook wanneer dat dan “midden in een zin” is.

Geopperd wordt om nog 2 stations aan deze experimentele opzet toe te voegen (maar dat lukt voor de middagsessie niet meer): iets met technologie (bouwen?) en iets met computer. Het team zal hier in januari over verder praten.

DIT IS DE KIEM. Zoals in de toelichting op het werkatelier al stond: het ontkiemproces is wonderschoon, ontroerend en pijnlijk keihard tegelijkertijd: leidend tot geboorte of dood. Wij willen weten of hier door de leiding van het werkatelier ook verder onderzoek naar wordt gedaan. Dat is niet het geval: REGIE door de organisatie van het Knooppunt noodzakelijk?

21 december 2004

Indrukken, impressies, gevoeld, gezien gehoord (en niet geroken, we hadden een koffielucht verwacht in de van Nellefabriek) door

Ger Hamers en Yolanda Willems

Bijlage: lijst van deelnemers

- 1) Jolka Blom (Brabantse Ontwikkelings Maatschappij)
- 2) Petra Kalder (COCD-bureau IjaDja)
- 3) Thea van Kemenade (Thea van Kemenade Consulting bv)
- 4) Ruud Rijbroek (Rijbroek en partners)
- 5) Wim de Rooij (Vakbond)
- 6) Bert Smith (Management Services)
- 7) Ina Smittenberg (Werklust – werken aan verandering en.....)
- 8) Gerbert van der Wal (Brabantse Ontwikkelings Maatschappij)
- 9) Marco de Wit (Innoflow)